

УДК 378: 37.01:130.2

Олександр Пономарьов

кандидат технічних наук, професор, кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад. А.І. Зязюна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; Харків, Україна
E-mail: palex37@ukr.net

Ольга Квасник

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад. А.І. Зязюна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; Харків, Україна
E-mail: kvasnykov@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЯКОСТІ ОСВІТИ

***Анотація:** Розглянуто та надано визначення змісту дефініції якості освіти та визначено критерії його оцінки у межах сучасних наукових досліджень. З'ясовано, що ефективність нової парадигми освіти ґрунтується на глибокому філософському осмисленні її сутності, завдань і сенсу якості в умовах інноваційного характеру суспільного розвитку. Розкрито особливості умов формування та реалізації якості освіти в сучасному світі та чинники, які обумовлюють складність та багатогранність прояву її змісту.*

***Ключові слова:** якість вищої освіти, професійна діяльність фахівця; професійна компетентність; критерії якості освіти; відповідність знань, вмінь та навичок встановленим вимогам; система цінностей особистості; філософія освіти.*

Alexander Ponomarev

Ph.D., Professor, Pedagogy and Psychology of Social Systems Management Department of the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkov Polytechnic Institute”, Kharkov, Ukraine
E-mail: palex37@ukr.net

Olga Kvasnyk

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Pedagogy and Psychology of Social Systems Management Department of the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkov Polytechnic Institute”, Kharkov, Ukraine
E-mail: kvasnykov@ukr.net

THE PHILOSOPHICAL ASPECTS OF QUALITY OF EDUCATION

***Abstract:** The considered and provided definitions define the content quality of education and the criteria for its evaluation within modern scientific research. It has been found that the effectiveness of the new paradigm of education based on the deep philosophical*
©Олександр Пономарьов, Ольга Квасник, 2017

understanding of the nature, objectives and meaning in terms of quality innovative character of social development. The features of the conditions of formation and implementation of quality education in the modern world and the factors that determine the complexity and diversity of the manifestation of its content .

Keywords: *the quality of higher education, professional activity; professional competence; criteria of quality education; whether the knowledge and skills set requirements; a system of personal values; philosophy of education.*

Александр Пономарев, Ольга Квасник

ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: *Рассмотрено и дано определение содержания дефиниции качества образования и определены критерии его оценки в рамках современных научных исследований. Установлено, что эффективность новой парадигмы образования основывается на глубоком философском осмыслении ее сущности, задач и смысла качества в условиях инновационного характера общественного развития. Раскрыты особенности условий формирования и реализации качества образования в современном мире и факторы, которые обуславливают сложность и многогранность проявления ее содержания.*

Ключевые слова: *качество высшего образования, профессиональная деятельность специалиста; профессиональная компетентность; критерии качества образования; соответствие знаний, умений и навыков установленным требованиям; система ценностей личности; философия образования.*

Olexandr Ponomaryov, Olga Kvasnyk

An extended abstract of a paper on the subject of:
“The philosophical aspects of quality of education”

The need in high quality education and its ensuring calls for deep research in the sphere of both philosophy and that of psychology-and-pedagogic theory. And resolving the mentioned problem is to enhance effective realization of the tasks concerning quality of education immediately in the practice of education process. Thus, research of philosophic aspects of education quality is to enrich the general range of problems in philosophy of education, to promote deep comprehension by practicing pedagogues of the tasks arising in the light of modern social expectations, as well as to uncover ways and means of providing a correspondingly high-level training for specialists.

Analysis of researches and publications on the problem convincingly demonstrates its topicality, significance, and considerable theoretical and applied importance. It can be proved through works by V. Andruschenko, B. Gershunsky, L. Gubersky, E. Gusinsky, O. Dolska, S. Zavyetny, I. Zyazyun, S. Klepko, V. Kremen, M. Kultayeva, V. Lutai, M. Mykhalchenko, S. Pazy nich, O. Subetto, et al. Thus, urgent problems of education philosophy of the XXI century are analyzed in great depth and detail by V. Andruschenko [1] and V. Kremen [3]. The latter, in particular, stresses that “in information society knowledge becomes a direct production force”. Many researchers of problems in education and its philosophy state a noticeable decline in quality of education explaining this phenomenon due to accessibility of and large-scale involvement in higher education along with decline in value perception and prestige of education in public conscience.

Highlighting aspects of a problem previously not researched. Systemic exposition of philosophic aspects of education quality including the analysis of this notion’s essence and sum total of key components determining it are still, unfortunately, not reflected enough in existing publications on philosophic and pedagogic problems.

The aim of the article lies in determining the essence of the very phenomenon of education quality and the number of components it depends on. The article's material reflects the results of both theoretical researches by the authors and comprehension of their practical experience of many years' pedagogic work in higher education.

Organization of education process is comprised, primarily, of the manner of material exposition of academic subjects at lectures, practical classes and tutorials and when performing laboratory works. It ought to be easy for students to perceive and understand the material and to get them interested by demonstrating the place and the role of knowledge of the subject matter in their future professional activities.

The students' contingent quality, which includes their aptitudes, aspirations and interests, academic advancement level, academic subject, attendance, behavior, general culture, attitude towards learning, towards the teacher and the subject, and towards other students. It should be noted that material selection and choice of pedagogic technologies of its presentation provide a wide range of opportunities to induce students' interest.

Research and educational personnel quality at a higher education institution embraces such features as every teacher's psychological directedness at pedagogic activity, their attitude to students, professional and social competence level, of general and professional culture, as well as pedagogic and methodological skills and prestige among students.

The general creative atmosphere at a department which is determined by research conducting and students' involvement into it, publication of research results including those in which students participated, organizing of scientific conferences, etc. Of utmost importance is also the character of relationships between teachers, common discussion of topical scientific problems and training and education work, possibility of free expression of thoughts.

Methodological support of teaching and education process which is characterized by sufficient completeness and quality of methodological literature and its scientific level, clear goal set, level of reflection of current and prospective achievements in the corresponding sphere of knowledge, systemic of innovative teaching technologies application, as well as orienting at a possibility and expedience of its application by students in their independent work.

All these components of education quality estimation will only be effective in close interaction and high level of their realization.

Conclusions and perspectives of further research. *The exposed material is a result of purposeful analysis of current state of education and social requirements to it. It is based on numerous polls of students, young specialists and employers, on discussions with colleagues and on comprehension and generalization of the obtained information. So, traditional education paradigm has exhausted itself and does not satisfy modern realities and the main tendencies in scientific, technical, and social development which call for substantial improvement in education quality, while development and purposeful application of a new paradigm in practice can be efficient if founded on a deep philosophic comprehension of the essence of education, its tasks and sense of its quality within innovation character of social development. Education quality in modern sense is a person's integral characteristic which encompasses their professional and social competence, level of development of professionally and socially significant personal traits and qualities, general and professional culture, and readiness for successful life and activity in complicated conditions of dynamic and mobile world.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Істотне ускладнення використовуваних техніки й технологій, організації суспільного виробництва у самому широкому її розумінні та управління цими процесами зумовлює необхідність забезпечення високої якості освіти як щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців, так і до їх особистісного розвитку. Але проблема якості освіти пов'язана з потребою в розробці та впровадженні нової освітньої парадигми, розробка якої практично неможлива без

філософського аналізу сутності самого феномену освіти та її цілей і завдань в умовах прискорення науково-технічного і соціального прогресу, інноваційного характеру суспільного розвитку.

Необхідність у високій якості освіти та її забезпеченні вимагає ґрунтовних досліджень у сфері як філософії, так і психолого-педагогічної теорії. Але розв'язання порушеної проблеми має допомогти ефективній реалізації завдань з якості освіти безпосередньо в практиці освітнього процесу. Тим самим дослідження філософських аспектів якості освіти має збагачувати загальну проблематику філософії освіти, сприяти глибокому осмисленню педагогами-практиками тих завдань, які постають перед ними у світлі нових суспільних очікувань, а також відкривати шляхи й засоби забезпечення відповідно високої підготовки фахівців.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми переконливо свідчить про її актуальність, важливість, істотну теоретичну і прикладну значущість. В цьому можна впевнитися ознайомившись хоча б з роботами В. Андрущенка, Б. Гершунського, Л. Губерського, Е. Гусинського, О. Дольської, С. Заветного, І. Зязюна, С. Клепка, В. Кременя, М. Култаєвої, В. Лутая, М. Михальченка, С. Пазиніча, О. Субетто та інших. Так, актуальні проблеми філософії освіти ХХІ століття глибоко і детально аналізують В. Андрущенко [1] та В. Кремень [3]. Останній, зокрема, підкреслює, що «в інформаційному суспільстві знання стають безпосередньою продуктивною силою. Відповідно це вимагає від суспільства в цілому, а також від окремої людини, вміння застосовувати все нові й нові знання, здобуті протягом життя, у власній практичній діяльності». Вчений глибоко переконаний, що «учень, студент в навчальному й виховному процесі повинен набути важливих компетенцій через застосування знань. Це потребує переходу від кваліфікації до компетенції, завдяки якій він зможе знаходити рішення в будь-яких професійних та життєвих ситуаціях незалежно від локального чи глобального контексту ринку праці». При цьому він спеціально наголошує на тому, що «така освічена людина, опанувавши технологію прийняття рішень, свободу вибору, буде здатна адаптуватися в умовах постійних змін» [3, с. 9].

Пов'язуючи завдання освіти та її якість з формуванням духовного світу студентів, С. Кримський вважає, що «духовність дає змогу особистості обертати засвоєння зовнішнього світу на шлях до самого себе. А цей шлях є найдовшою дорогою, яку проходить особа в житті». Вчений наголошує, що «для індивідуума – це біографія протистояння небутию, пошук найвищих цінностей, що намагнічують душу вічністю. Для нації – це історія власної присутності у світі, що дає змогу крізь національне прозирати універсальне, тобто переломлювати загальнолюдський досвід у національну іпостась буття» [4, с. 9].

Багато дослідників проблем освіти та її філософії, особливо педагоги-практики, констатують помітне зниження якості освіти, пояснюючи це явище доступністю й масовістю вищої освіти і падінням ціннісного сприйняття знань і престижу освіченості в суспільній свідомості. Так, К. Ясперс пише з цього приводу, що «в існуванні масового порядку всезагальна освіта наближається до *вимог середньої людини*». Він підкреслював, що «духовність гине, поширюючись у масі, раціоналізація, доведена до грубої ментальної доступності розуму, привносить у кожен сферу знання процес збіднення». На глибоке переконання вченого, «з нівелюючим масовим порядком *зникає той освічений шар*, який на основі постійного навчання набув дисципліну думок і почуттів і здатний відгукатися на духовні творіння» [5, с. 159].

Виділення аспектів раніше не дослідженої проблеми. Системний виклад філософських аспектів якості освіти, в тому числі аналіз сутності цього поняття й сукупності визначальних чинників, які її детермінують, на жаль, ще не знаходить свого відображення в наявних публікаціях з філософської та педагогічної проблематики.

Мета статті й полягає у визначенні сутності самого феномену якості освіти та множини чинників, від яких вона залежить. Матеріал статті відображає результати як теоретичних розвідок авторів, так і осмислення свого багаторічного практичного досвіду педагогічної діяльності у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Перед філософією освіти як одним з важливих складників загальної системи прикладних галузей філософської науки сьогодні постають складні та вкрай відповідальні завдання. Певна частина з них пов'язана з необхідністю глибокого переосмислення цілей і сутності самого феномену освіти, інша – із з'ясуванням природи і причин кризи освіти. Нарешті, ще одна група завдань стосується розробки нової освітньої парадигми й забезпечення належної якості освіти як підготовки підростаючих поколінь до успішного життя й діяльності у вкрай складному мінливому світі.

Однією з визначальних характеристик сьогодення слід вважати його чітку інноваційну спрямованість. Її проявами виступають не тільки прискорення науково-технічного прогресу та швидка зміна застосовуваних технологій, але й певні зрушення в системі життєвих цілей і цінностей та навіть у стилі й характері мислення людей. Ця ситуація вимагає глибокого філософського осмислення, оскільки вона безпосередньо впливає на суспільні вимоги до системи освіти, насамперед до змісту і якості підготовки фахівців. Актуальність забезпечення високої якості освіти підкріплюється процесом переживання серйозної кризи в цій галузі. Її сутність і основна причина виникнення полягають у невідповідності традиційних цілей, змісту й характеру освіти принципово новим реаліям сьогодення, які до того ж ще й динамічно змінюються.

Сучасна освіта перестала бути основним джерелом знань. Інформаційна епоха відкрила практично безмежні можливості для її отримання й належного засвоєння. В умовах п'ятирічного подвоєння науково-технічної інформації такий обсяг важко переробити й адаптувати для сприйняття, розуміння й засвоєння учнями та студентами. Ось чому філософія освіти передбачає необхідність переходу від парадигми запам'ятовування до парадигми розуміння. Адже засвоєння навчального матеріалу без належного його розуміння є непродуктивним, воно не дає можливості свідомо використовувати знання в практичній діяльності.

Забезпечення розуміння вимагає усвідомлення сутності самого феномену цього поняття і відповідного перебудування мислення педагогів та його спрямування на нову організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів та студентів, а також розробки й цілеспрямованого послідовного використання дійсно інноваційних педагогічних технологій. При цьому викладачеві необхідні не тільки глибоке знання своєї дисципліни й розвинена педагогічна майстерність, але й належна філософська культура. Саме виходячи з неї, він може усвідомити онтологічний статус сучасної освіти як надзвичайно важливого і відповідального суспільного інституту, призначеного для особистісного і професійного розвитку людини. Як пише С. У. Гончаренко, «освіта – духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини». При цьому, вчений спеціально підкреслює, що «головним є не обсяг знань, а поєднання останніх з особистісними якостями, вміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями» [2, с. 241].

Філософська культура може допомогти педагогові глибоко осмислити й цікаві гносеологічні аспекти освіти, які істотно впливають на її якість. Один з цих аспектів полягає в тому, що учні і студенти фактично пізнають не світ, а бачення його педагогом, який і сам передає своїм вихованцям власну його інтерпретацію, засвоєну від своїх педагогів або з підручників та інших книжок. Ще один гносеологічний аспект освіти

пов'язаний з тим, що учні та студенти отримують знання в готовому й систематизованому вигляді. А це привчає їх сприймати інформацію, яку вони отримують, на віру, полишаючи прагнення до критичного її осмислення. Вони перестають самостійно думати, а пізнання світу і всього, що вони вивчають, часто зводиться до запам'ятовування матеріалу тільки задля того, щоб успішно скласти іспит чи залік, а згодом забути.

Якість освіти постає сьогодні, в умовах постіндустріального світу з інноваційним характером розвитку всіх сфер суспільного виробництва, життєво важливою умовою успішного життя й діяльності фахівця. Ось чому необхідне розроблення нових підходів до організації та реалізації освітнього процесу та вибору змісту, характеру і засобів освіти, де безперечно важливу роль має філософія освіти. Дійсно, вона, з одного боку, постає надійною світоглядною і логіко-методологічною основою освітнього процесу, а з іншого, – являє собою необхідний дороговказ для вироблення у студентів чітких світоглядних позицій та їх озброєння методологічними принципами майбутньої професійної діяльності й методологією пізнання. А без цього не варто навіть сподіватися на забезпечення належної якості освіти.

На жаль, сьогодні значна частина викладачів впевнена, що якість освіти визначається обсягом знань, які вони передають студентам. Тут уявляється доречним нагадати відому притчу про те, що один раз можна нагодувати людину, давши їй рибу, а щоб забезпечити їй можливість завжди мати їжу, необхідно дати вудку. Так і методологія забезпечить майбутньому фахівцеві і можливість раціонально та ефективно здійснювати професійну діяльність, і самостійно добувати необхідні знання у разі необхідності, і системно аналізувати ситуацію в процесі підготовки і прийняття важливих відповідальних рішень. Логіко-методологічна компетенція фахівця є важливим показником якості його підготовки ще й тому, що йому часто доводиться діяти в умовах істотної інформаційної невизначеності та ризику.

Ці умови пов'язані з подвійною природою практично всіх інновацій, оскільки вони не тільки забезпечують безсумнівні позитиви, але й можуть нести серйозні негативи, а то й реальну небезпеку для життя і здоров'я людей і стану навколишнього природного середовища. Більш того, сьогодні існує загроза самому існуванню людської цивілізації на нашій планеті, що змушує вчених розглядати напівфантастичні проекти переселення людей на іншу планету. На наше ж переконання, замість цього сьогодні потрібна серйозна і послідовна реалізація концепції сталого розвитку, що була висунута свого часу учасниками Римського клубу. Вона спрямована на відновлення гармонії між людиною, суспільством, природою і техносферою як результатом людської діяльності, яка, власне, і створює зазначені загрози.

Вважаємо характерним, що вони, ці загрози, виникають не лише через неконтрольований розвиток техніки й технологій, а й зумовлені надмірно недостатнім розумінням того, що не людина має слугувати техніці, а навпаки, техніка призначена для покращення життя й діяльності людства. Розвиток техніки породжує своєрідний технократичний тип мислення й поведінки, результатом чого стає помітне падіння рівня духовності і культури суспільства. Все це також вимагає урахування при формуванні вимог до системи освіти та до її бажаної якості. Необхідне переосмислення цілей, змісту й характеру освіти та її спрямованості, які б відповідали умовам постіндустріального світу.

Визначальною умовою плідного їх переосмислення стає підхід з позицій принципів і положень сучасної філософії освіти. Тому цілком закономірним став сплеск уваги дослідників до філософсько-педагогічної проблематики, в тому числі до забезпечення якості освіти. Адже її роль помітно зростає через прискорення науково-технічного і соціального прогресу. Вона зазнає істотного впливу з боку глобалізації та інформатизації буквально всіх аспектів суспільного життя. Особливої уваги заслуговують питання, зу-

мовлені аксіологічними аспектами освіти через недостатнє розуміння цінності знань і освіти в суспільній свідомості, що позначається на ставленні студентів до навчання, а отже і на якості їх підготовки. На жаль, цьому сприяє й непослідовна державна освітня політика. Соціально-економічна криза позбавляє багатьох випускників можливості знайти роботу за спеціальністю.

Слід відверто визнати, що певну за це провину несе і частина науково-педагогічного складу вищої школи. Відсутність у них інноваційного мислення й певна його інерційність заважають їм перебудуватися, активно вести пошук і розробку нових ефективних технологій подання студентам навчального матеріалу. Переважній більшості з них притаманний яскраво виражений технократичний характер мислення, вони відверто нехтують виховними функціями, порушуючи цілісність навчально-виховного процесу, скептично-зверхньо ставляться до соціально-гуманітарних дисциплін, навіть не приховуючи це від студентів. Тому у них відсутнє уявлення про філософію освіти та її можливості. Точніше, їм притаманна «філософія» ремісницького ставлення до освіти і професійної педагогічної діяльності. І якість освіти вони розуміють лише як обсяг засвоєних студентами знань з їхніх навчальних дисциплін та ще, можливо, оцінки, які студенти отримують, коли складають заліки чи іспити з них.

Такі викладачі, навіть якщо вони досконало володіють навчальним матеріалом щодо своїх дисциплін та методикою його викладу, не можуть, на наше переконання, забезпечити належної якості освіти. Справа в тому, що з чотирьох її невід'ємних складових, якими виступають навчання, виховання, особистісний розвиток і соціалізація студента, вони визнають лише навчання і спрямовують свою діяльність на нього. Через це й відбувається поступова духовна і культурна деградація суспільства. Як свого часу писав І. Ільїн, бездуховна людина, яка володіє знаннями, стає небезпечною. Ця думка безпосередньо впливає з бінарної природи науково-технічних знань, яким притаманні водночас і конструктивні, і деструктивні начала.

Ми ж якістю освіти вважаємо таку інтегральну характеристику людини, яка гармонійно поєднує її високу професійну і соціальну компетентність, загальну і професійну культуру, чіткі світоглядні позиції, моральнісні принципи і переконання, а також такі її особистісні риси, як інноваційне мислення, розвинені креативні здібності, толерантність, духовність та відповідальність. Проявом якості освіти постає спрямованість людини на професійну діяльність, інтелектуальна, фізична і психологічна готовність до неї, а також прагнення і глибока внутрішня потреба в постійному самонавчанні й самовдосконаленні.

Подальший розвиток та ускладнення техніки і технологій разом з відчутним прискоренням науково-технічного прогресу вимагатиме від кожного фахівця не просто швидкої адаптації до змін, але й активної діяльності в таких умовах та уміння самому творити їх. Одним з таких умінь має бути успішне використання ним позитивних властивостей інновацій та нейтралізація їх деструктивних можливостей. Для цього йому необхідні принаймні дві такі взаємопов'язані умови, а саме: гарантія високої якості підготовки фахівців, проявом якої виступає їх належна професійна компетентність та характер особистісного розвитку цих фахівців, який би формував у них гуманістичні світоглядні позиції і прагнення виконувати свою професійну діяльність відповідно до вимог одвічних загальнолюдських цінностей.

Уявляється доцільним розглянути зміст і сутність поняття якості освіти з філософсько-педагогічних позицій та з міркувань забезпечення належної конкурентоспроможності фахівця на ринку праці та робочої сили. Філософсько-педагогічний підхід визначає якість освіти через систему знань, які отримав фахівець у вищому навчальному закладі, і враховує їх повноту, системність і науковість, відповідність вимогам його майбутньої професій-

ної діяльності та рівень розвитку умінь практичного застосування отриманих знань. З позицій конкурентоспроможності фахівця при визначенні якості його підготовки слід акцентувати увагу на відповідності його знань цілям, змісту і характеру професійної діяльності, гнучкості мислення і здатності до вибору інноваційних шляхів і способів практичного використання отриманих знань, а також на рівні розвитку його підприємливості, широті й стратегічній спрямованості мислення, умінні приймати рішення і готовності нести відповідальність за їх можливі результати і наслідки.

В умовах сьогодення характеристика якості освіти буде неповною, якщо не враховувати такі особливості ринкової економіки, як майже відверте ігнорування духовного життя й насадження культу споживання у свідомості людей, гонитви виключно за матеріальними благами і владою, яка використовується для збагачення й отримання інших благ.

Слід нагадати, що у зверненні до християн всього світу з нагоди Різдва 2013 року Папа римський Франциск підкреслював, що сьогодні все навколо ґрунтується переважно на законах конкуренції та виживання найбільш пристосованих, а маси людей викидаються, залишаючись без роботи і можливості нормально існувати. При цьому у світі все більше поширюється культура глобальної байдужості. На наше ж переконання, ця байдужість посилюється ще й внаслідок поступової атомізації соціуму, зміни життєвих цілей і цінностей, характеру міжособистісних взаємовідносин і спілкування. Так, з нього зникає людяність і сердечність, що лише посилює бездуховність.

У зв'язку з цим сьогодні одним з найважливіших завдань філософії освіти, педагогічної теорії та освітньої практики постає відновлення цілісності навчально-виховного процесу, що передбачає усвідомлення значущості його виховного складника. Реалізація цього завдання повинна отримати чільне місце в загальній системі критеріїв, за якими оцінюється якість освіти. Підкреслимо, що слід розглядати саме якість освіти, а не якість навчання чи навіть якість професійної підготовки фахівців, які дають одностороннє уявлення про освіту. Тому рівень професійної й соціальної компетентності фахівця слід розглядати в системній єдності з рівнем розвитку професійно та соціально значущих особистісних якостей та відповідним чином оцінювати.

Саме система вищої освіти може і повинна стати ініціатором і головним виконавцем цього важливого і відповідального завдання. Адже вища школа завжди була і є основним джерелом підготовки національної еліти, яка призначена для формування духовності і культури, цілеспрямованого розвитку соціокультурного простору країни. Саме від якості еліти залежать дотримання норм і принципів соціокультурного простору та їх поширення на все населення, культура і характер взаємовідносин між людьми.

Якість освіти може розглядатися як міра готовності людини до життя й діяльності в складних умовах мінливого світу, якщо ця готовність набута нею в середині освітньої системи та за її допомогою. Однак, являючи собою цілісну систему знань, умінь і навичок людини, якість її освіти не може належною мірою характеризувати вказану готовність без їх гармонійного поєднання з моральнісними переконаннями і життєвими цінностями, зі світоглядними позиціями та глибокою внутрішньою потребою у постійному самонавчанні, самовихованні й самовдосконаленні. Ця потреба зумовлена як природним прагненням до пізнання світу, так і усвідомленням необхідності забезпечити відповідність вимогам науково-технічного і соціального прогресу. Адже подальший його розвиток трансформуватиме відповідність вимогам в бажання осмислити з філософських позицій сутність цього розвитку та активізувати інноваційну діяльність людини.

З цих позицій цілком справедливо Дж. Дьюї стверджував, що коли ми готові вбачати освіту як процес формування емоційного і розумного ставлення до природи й до іншої людини, всю філософію варто вважати загальною теорією освіти. Ця думка дає уявлення про розуміння ним сутності освіти як набуття людиною в процесі свого життєвого досвіду

знання (або істини чи віри – для Дьюї не відіграє особливої ролі назва впевненості, що отримується людиною через досвід, в обґрунтованості своїх тверджень).

Така обґрунтованість та здатність людини виводити її з отриманих знань і досвіду характеризує міру якості освіти, особливо якщо ця обґрунтованість сприяє успішності фахової діяльності, досягненню людиною своїх цілей та її особистісній самореалізації. Філософія освіти і педагогічна теорія занадто обережно підходять до вивчення поняття щастя як надзвичайно важливої категорії. Розуміння ж кожною людиною сутності щастя і прагнення досягти його має вважатися одним з основних завдань освіти. Тому навчання, виховання і особистісний розвиток слід розглядати в контексті інструментарію щастя. Таким чином, справжню міру якості освіти слід оцінювати тим, наскільки вона сприяє щастю відповідної людини, її самореалізації, досягненню суб'єктивного відчуття себе щасливою.

Сьогодні з боку керівництва як навчальними закладами, так і освітньою галуззю у цілому істотна увага приділяється проблемам моніторингу якості освіти та управління нею. При цьому побудова систем моніторингу й управління реалізується до чіткого визначення об'єкта цих процесів, але ж їх метою повинно виступати забезпечення належного рівня якості освіти. Тому в структурі системи моніторингу доцільно передбачити аналіз сукупності чинників, які істотно впливають на якість освіти. До цих чинників слід віднести наступні.

Зміст освіти, який повинен відображати логіку підготовки фахівця відповідного профілю та його освіти, яка має передбачати виховання, особистісний розвиток і соціалізацію студента, формування й розвиток його загальної і професійної культури. Тому необхідно, щоб зміст освіти поєднував у гармонійній цілісності навчальні дисципліни фундаментального, професійно орієнтованого, спеціального та соціально-гуманітарного циклів.

Характер освіти, який повинен формуватися на принципах її системності та інноваційної спрямованості, відображення провідних тенденцій розвитку відповідних галузей науки і техніки в навчальних дисциплінах, а також демонструвати обмеженість наявних знань, техніки і технології, шляхи й можливості їх успішного подолання.

Організація освітнього процесу, яка складається в першу чергу з характеру викладу матеріалу навчальних дисциплін на лекціях, практичних і семінарських заняттях та при виконанні лабораторних робіт. Вона повинна забезпечувати доступність для сприйняття та розуміння цього матеріалу студентами, а також можливість зацікавити їх демонстрацією місця і ролі знань з дисципліни в їх майбутній професійній діяльності.

Якість контингенту студентів, яка включає їх здібності, прагнення та інтереси, рівень академічної успішності, навчальної дисципліни, відвідуваності навчальних занять, поведінку, загальну культуру, ставлення до навчання, до викладача та його дисципліни, до інших студентів. До речі, вибір матеріалу й педагогічних технологій його викладання передбачають широкий спектр можливостей пробудження інтересу студентів. Перш за все, організацію їх самостійної роботи та контролю її результатів.

Якість науково-педагогічного складу вищого навчального закладу, яка охоплює такі характеристики як психологічна спрямованість на педагогічну діяльність кожного викладача, його ставлення до студентів, рівень професійної й соціальної компетентності, загальної та професійної культури, а також педагогічну майстерність і методичну грамотність, авторитет у студентів.

Загальна творча обстановка на відповідній кафедрі, яка визначається проведенням наукових досліджень і залученням студентів до її здійснення, публікацією результатів досліджень, в тому числі з участю студентів, організацією наукових конференцій тощо. Вкрай важливу роль відіграє також характер взаємовідносин між викладачами, спільне

обговорення актуальних проблем науки і навчально-виховної роботи, можливість вільного висловлення думок.

Науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, яке характеризується достатньою повнотою і якістю методичної літератури та її науковим рівнем, чіткою цільовою спрямованістю, рівнем відображення сучасних і перспективних досягнень у відповідній сфері знань, системністю використання інноваційних педагогічних технологій, а також орієнтацією на можливість і доцільність її використання студентами в процесі самостійної роботи.

Всі ці компоненти оцінки якості освіти будуть ефективними лише у тісній взаємодії та високому рівні їх реалізації.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Викладений матеріал є результатом цілеспрямованого аналізу сучасного стану освіти й суспільних вимог до неї. Він ґрунтується на численних опитуваннях студентів, молодих фахівців і роботодавців, на бесідах з колегами та на осмисленні й узагальненні отриманої інформації. Отже, традиційна освітня парадигма себе вичерпала й не відповідає реаліям сьогодення й основним тенденціям науково-технічного та соціального розвитку, які вимагають істотного підвищення якості освіти. Натомість розробка і цільове практичне використання нової парадигми можуть бути ефективними, якщо вони ґрунтуватимуться на глибокому філософському осмисленні сутності освіти, її завдань і сенсу її якості в умовах інноваційного характеру суспільного розвитку. Якість освіти в сучасному розумінні являє собою інтегральну характеристику людини, яка об'єднує її професійну й соціальну компетентність, рівень розвитку професійно й соціально значущих особистісних рис і якостей, загальну і професійну культуру й готовність до успішного життя й діяльності у складних умовах динамічно мінливого світу.

Список літератури:

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти XXI століття / Віктор Андрущенко // Філософія освіти. – 2006. – № 1 (3). – С. 6–12.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. Либідь, 1997. – 376 с.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти XXI століття / Василь Кремень // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1 – С. 6–16.
4. Кримський С. Б. Заклики духовності XXI століття / Сергій Кримський : [з циклу щоріч. пам'ят. лекцій ім. А. Оленської-Петришин, 2002 р.] – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 32 с.
5. Ясперс К. Духовная ситуация времени / Карл Ясперс. – М.: АСТ, 2013. – 285 с.

References:

1. Andruschenko V. P. (2006) *Filosofiya osvity 21 stolittya* [Philosophy of Education XXI century]. K. : Filosofiya osvity [in Ukrainian].
2. Goncharenko S. U. (1997) *Ukrayinskiy pedagogichniy slovnik* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. K.: Lybid [in Ukrainian].
3. Kremen V. G. (2003) *Filosofiya osvity 21 stolittya* [Philosophy of Education XXI century]. K. : Filosofiya osvity [in Ukrainian].
4. Krimskiy S. B. (2002) *Zaklyky duhovnosti 21 stolittya* [Calls spirituality of the XXI century], K. : Vid. dIm «KM Akademiya», 32 s. [in Ukrainian].
5. Yaspers K. (2013) *Duhovnaya situatsiya vremeni* [Spiritual situation time] / M.: 285 s. [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії: 25.05.2017